

LBRIS

We know
books

ALEXANDRU VLAHUȚĂ

România pitorească

Prefață, fișă biobibliografică
și referințe critice de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Coperta: Mădălina Pricop
Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

VLAHUȚĂ, ALEXANDRU

România pitorească / Alexandru Vlahuță; pref., fișă biobibliografică
și referințe critice de Lucian Pricop – Ed. a 8-a – București:

Cartex 2000, 2024

ISBN 978-606-091-212-5

I. Pricop, Lucian (pref.)

821.135.1

Textul ediției de față este reprodus după: *Al. Vlahuță, România pitorească*, ediția a II-a, Editura Ion Creangă, Colecția „Biblioteca școlarului”, București, 1985.

Au fost operate modificări privind ortografia aprobată de Academia Română.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Mândru că poți spune: „Sunt român“</i> (Lucian Pricop)	5
<i>Fișă biobibliografică</i>	12
<i>Referințe critice</i>	14
PE DUNĂRE	
DE LA ORȘOVA LA SULINA	
Porțile de Fier	23
Turnu-Severin	24
Corbul. Hinova	26
Ostrovul Mare. Ruini	27
La Calafat	28
Desa	29
Gura Jiului. Bechetul. Celeiul	30
Siliștioara	31
Islazul	33
Turnu-Măgurele	35
Zimnicea	36
Giurgiu. Călugărenii	37
Între țărmurile noastre	40
Podul de peste Dunăre	42
Brăila	43
Galații	45
Tulcea	48
Sulina	49
PE MAREA NEAGRĂ	
Pe Insula Șerpilor	55
Constanța	56

ÎN MUNȚII NOȘTRI

Pe Colibași	63
La umbră	65
Valea Motrului	67
Mănăstirea Tismana	68
Târgu-Jiu	71
Pe valea Jiului	73
Pe înălțimile Parângului	77
Pe coama Mohorului	79
În Novaci	81
Mănăstirea și peștera Polovraci	83
În Vâlcea	85
Pe cheia Bistriței	88
Râmnicu-Vâlci. Valea Oltului	90
La Căineni	95
Pe Argeș. Curtea-de-Argeș	96
Câmpulung	99
Rucăr. Dâmbovicioara	100
Târgoviște. Ruinele	102
Pe Ialomița. De la Târgoviște la Petroșița	105
Prin Cheia Tătarului la Schitul Peștera	107
Pe Obârșia. La Omul. Pe valea Cerbului	109
Pe valea Prahovei: Predeal, Azuga, Bușteni, Sinaia	111
Câmpina. Valea Doftanei. Slănicul-Prahovei	114
Valea Teleajenului	116
În munții Buzăului. Siriu	118
Meledic	119
Muntele Penteleu. Mănăstirea Găvanu	121
În Râmnicu-Sărat	124
În Vrancea	126
În munții Bacăului	130
În munții Neamțului	133
În munții Sucevii	142
Pe plută de la Dorna la Piatra	144
VALEA PRUTULUI [Iași]	152
ȚARA. POPORUL	156

MÂNDRU CĂ POȚI SPUNE: „SUNT ROMÂN!“

Fondator al revistelor culturale *Vieța* (în colaborare cu V.A. Urechiă) și *Sămănătorul* (în colaborare cu George Coșbuc), redactor la *Revista nouă*, creată de B.P. Hasdeu, la care mai colaborau: B. Șt. Delavrancea, G. Ionescu-Gion, Ion Bianu, Theodor Speranția, alți prestigioși scriitori ai epocii, Alexandru Vlahuță trăiește în conștiința posterității sub influența creației eminesciene asupra operei sale; mai convențional spus: Vlahuță este un epigon eminescian. Despre actualitatea mesajului politic pe care o au scrierile sale poetice sau nepoetice este riscant să mai vorbim, răzvrătirea în fața inechității dintre clasa dominantă politicianistă și cea obidită fiind bănuită de nostalgie pentru discursul excesiv al criticii literare proletcultiste. Totuși, ce poți spune despre o poezie cu titlul „Cârmacii“, discreditat de instrumentalizarea poemului lui Zaharia Stancu (facem trimitere la poemul „Țara“, și la versul celebru, „Mândră corabia... Meșter cârmaciul“), care, recită azi tulbură prin romantism naiv: „Vai, nenorocită țară, rele zile-ai mai ajuns! / A lor gheare-nfipe-n pieptu-ți, fără milă au pătruns / Și-n bucăți împart, infamii, carnea ta, avutul tău! / Tot ce s-a găsit pe lume mai stricat, mai crud, mai rău, / Țăști nemernici fără suflet, fără nici un căpătâi / Țin a tale zile-n mână, ș-a ta cinste sub călcâi / Și călări pe tine, țară, se cred zei aceste bestii, / Cum se cred ades copiii împărați călări pe trestii / [...] Și când cugeți c-acești trântori, astă haită de samsari / Prin tertipuri și prin intrigi au ajuns puternici, mari / Când te uiți cum se răsfață, cum își fac de cap mișeei / Vai,

începi să crezi că-n ceruri adormit-au demult zeii! / Ş-apoi după ce-au dat palme, şi-au scuipat în faţa ţării / După ce-a-mbrâncit poporul în prăpastia pierzării, / Au curaj în faţa lumii ca să strige-n gura mare: / – Ne vrea ţara! Îi vrea ţara? Auziţi neruşinare! / Vai, de-ar fi pe voia ţării, ştiţi voi unde v-aţi trezi: / Într-o ocnă, da, acolo oasele v-ar putrezii!“

Vlahuţă nu-şi trăia revolta doar pentru raţiuni de echilibru politic ci şi pentru natura producţiilor lirice ale contemporanilor. Un lamento de felul „Epigonilor“ lui Eminescu, „Unde ni sunt visătorii?“ (poem prezent în bibliografiile didactice gimnaziale vreme un secol) este un caz clasic de idealizare a trecutului. Criza specifică trecerii de la o generaţie la alta se transferă din biologic în literar: cei vechi sunt mai talentaţi decât cei noi, pentru că scriu mai angajat.

„Căci mă-ntreb, ce sunt aceste vaiete nemângâiate, / Ce-i acest popor de spectri cu priviri întunecate, / Chipuri palide de tineri osteniţi pe nemuncite / Trişti poeţi ce plâng şi cântă suferinţe-nchipe / Inimi laşe, abătute, fără-a fi luptat vreodată / Şi străine de-o simţire mai înaltă, mai curată? / Ce sunt braţele acestea slabe şi tremurătoare / Ce-s aceşti copii de ceară, fructe istovite-n floare? / ...Unde ni-s entuziaştii, visătorii, trubadurii / Să ne cânte rostul lumii şi splendorile naturii? Unde ni-s sămănătorii generoaselor cuvinte, / Magii ocrotiţi de stele, mergătorii înainte?“ Categorie, după gustul începutului de secol XX, înflăcărea (patriotică, în esenţă) nu pârjoleşte poeticitatea; după gustul nostru, nostalgia pentru „splendorile naturii“, pentru „generoase cuvinte“ este o maladie poetică mai gravă decât estropierea („braţele acestea slabe şi tremurătoare“, „copii de ceară“).

Dar, ceea ce l-a inculcat definitiv în conştiinţa publică este o proză, la prima vedere: *România pitorească*, „un veritabil atlas geografic comentat al României de la începutul secolului XX“ (Dumitru Micu), „o modalitate prin care autorul ne-a făcut să vedem şi să iubim şi mai mult ţara, frumuseţile ei, istoria acestui

neam, înţelepciunea ţaranului român, tradiţiile, datinile, obiceiurile“ (G. Ibrăileanu).

Paradoxul cărţilor prea citate funcţionează însă şi în cazul acestui text, comandat lui Vlahuţă de ministrul Instrucţiunii publice, Spiru Haret: este aproape necitit. Avem de-a face cu un jurnal de călătorie, acurat, din textul căruia nu se întrevede statutul de comandă de stat. Maniera romantică de construcţie a discursului, forţa cinematografică a imaginilor sunt trăsăturile incontestabile ale peregrinărilor vlahuţiene.

Pusă în grila contemporană, *România pitorească* poate fi citită şi ca o carte de promovare turistică, mai puţin convenţională, dar, poate, ceva mai eficientă. Cum, de asemenea, textul are şi un potenţial de istorie a României *fin de siècle*. Jurnalul de călătorie al lui Vlahuţă începe cu o croazieră pe Dunăre, de la Porţile de Fier până la Marea Neagră; descrie apoi, într-un capitol intitulat „Pe Marea Neagră“, aventura la malul mării şi trece la o nouă aventură, „În munţii noştri“. Munţii Mehedinţi, Valea Motrului şi Valea Jiului, Munţii Parâng, Peştera Polovragi, Vâlcea şi Valea Oltului, Curtea de Argeş, Schitul Peştera, Munţii Bucegi, Valea Prahovei, Munţii Buzăului, Vrancea, Munţii Bacăului, ai Neamţului şi ai Sucevii sunt câteva dintre „staţiile“ de pe traseu pentru că drumul este parcurs călare sau cu trăsura, ori pe jos... În Moldova, o nouă aventură pe apă, „Valea Prutului“, ultima călătorie fiind prilej de prosternare în faţa „statuiei lui Ştefan cel Mare. Soarele-a asfinţit. Încep să se aprindă felinarele. Treptat, zgomotele oraşului se depărtează, se sting. În evlavia acestei linişti, falnicul voievod, călare, cu coroana pe cap şi scepstrul întins, cum trage frâul cu stânga şi-apasă picioru-n scară, desfăcându-şi pieptul de sub manta-i de bronz, pare că s-a oprit dinaintea palatului, în răstimpul a două bătălii, să cuvânteze sfetnicilor ţării. În ţinuta, pe chipul şi-n gestul lui e mândria gravă a domnului, care cumpăneşte-n mână-i soarta unui neam, şi seninătatea biruitorului, care-a stat în lupte mari şi-a răpus vrăjmaşi ce îngrozeau lumea cu vâlva puterii lor. Privirea lui arată dusă, adâncită departe, dincolo de hotarele Moldovii.“

De aici, firescul apoteozei romantice îl conduce pe autor într-o stare de extaz mistico-patriotic. Mândria de a spune: „Sunt român!“ vine ca o concluzie aproape naturală după o sumă de voiajuri și nu ca un slogan de ademenire a publicului avid de declamații politice. Acesta este și motivul pentru care eseul nostru critic poartă în titlu cuvintele cu care se încheie cartea lui Vlahuță.

Totuși, ce-l mobilizează pe avocatul pasionat de pedagogie și poezie să descindă într-un alt gen literar, pentru că, în ordine istorică, *România pitorească* este întâia tentativă reușită (postromantică) de construcție prozastică bazată pe o călătorie națională. Autorul are propria lectură a imaginilor, o lectură meditativă, cu accente de basm. Conturul istoric al locurilor și al oamenilor, incursiunile în trecutul încercat de tensiuni războinice pentru independență ori alte cauze cu miză națională. Mirarea este de resortul elogiului: „Câte-a mai văzut, Doamne, și câte mai știe Dunărea asta a noastră! Încă din vremurile tulburi, de pe când pământul nu-și așezase încă neamurile-n graniți hotărâte, roiau popoarele pe malurile ei atrăgătoare. Și n-a fost împărat mare să nu-și poarte pe aici doru-i de cucerire. N-a fost colț de lume în care să nu fi străbătut faima «Frumosului Istros», fermecătoarele legende ale acestui minunat fluviu, la care se-nchinau atâtea noroade ș-a cărui apa – scrie Sofocle – avea, în credințele celor vechi, darul de a spăla de păcate.“

Răspunsul la întrebarea referitoare la mobilizarea autorului ține de istoria cărții.

Cum am indicat deja, scrierea și publicarea acestui volum de proză își au începuturile în relația de serviciu cu Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, mai exact cu funcția de referendar la Casa Școalelor. Mandatele ministeriale ale lui Haret au adus investiții în educație, iar Casa Școalelor avea drept rol realizarea de manuale și cărți școlare. Unul dintre proiecte, inițiate de profesorul Anghel Dumitrescu, care viza elaborarea unei geografii a României și a țărilor locuite de români, primește drept rezoluție a ministrului, pentru această lucrare, ca să-i fie adresată lui Alexandru Vlahuță. În

ianuarie 1898 scriitorul supune spre aprobare planul viitoarei sale lucrări, iar în martie publică, în *Revista Ilustrată Enciclopedică* „*Gazeta Săteanului*“, o scrisoare adresată învățătorilor prin care îi ruga să-l ajute să întocmească o „Geografie pitorească a României“. Vizitele de documentare, stipendiate de minister, respectă în bună măsură traseul sugerat de învățătorii ale căror răspunsuri le primise ca urmare a scrisorii din *Gazeta Săteanului*.

Vara lui 1901 îl află pe Vlahuță în vizite de documentare pentru *România pitorească*, mai precis la Tismana. Era în efervescența înființării revistei *Sămănătorul*, discutate la Vila Sfetea de la Tismana cu doi camarazi: George Sfetea (gazda) și George Coșbuc (candidat pentru un post în „Administrația Casei Școalelor“). Deși publică *România pitorească* la sfârșitul lui 1901, Vlahuță își continuă călătoriile: în vara lui 1902, la Buzău, cu Nicolae Grigorescu, în 1905, la Constanța și o nouă călătorie la Bârlad și la Pleșești cu Paul Bujor, iar în 1906 ajunge în Ardeal, la Sibiu pentru a fi nașul lui Octavian Goga. Despre o nouă călătorie dincolo de Carpați, în iunie 1911, publică și ziarul *Tribuna* din Arad – două jumătăți mari de pagină evocând sosirea sa pe acele meleaguri.

Ediția a doua a cărții (aprilie 1902) apare la doar șase luni după cea princeps; edițiile din perioada 1948-1990 sunt supuse cenzurii ideologice, fiind eliminate din text nume ale hotelurilor la care se oprea naratorul („Carol“), referiri la oameni politici (frații Dumitru și Ion Brătianu) sau pasaje despre locurile sfinte de la mănăstiri.

Lucian Pricop

FIȘĂ BIOBIBLIOGRAFICĂ

Alexandru Vlahuță s-a născut pe 5 septembrie 1858, în comuna Pleșești-Tutova (azi comuna Al. Vlahuță, județul Vaslui) și a murit pe 19 noiembrie 1919, la București.

Tatăl, Neculai Vlahuță, era proprietarul unei moșii la Pleșești care-și pierde averea. Mama, Ecaterina (n. Petrescu) era originară din Transilvania; dată la călugărie, e scoasă din mănăstire de Neculai Vlahuță, cu care se căsătorește, având opt copii, între care viitorul scriitor e ultimul născut. La bătrânețe, Ecaterina se călugărește la Mănăstirea Agapia. În 1867, Alexandru e înscris la școala primară, după care face liceul la Bârlad (1871–1878), luându-și bacalaureatul la București (1879), unde se înscrie la Facultatea de Drept (neterminată). Stabilît la Târgoviște (1879), e profesor de latină și română la gimnaziul local, apoi la Școala divizionară de la Mănăstirea Dealu (1881). Debutază în *Convorbiri literare* (1880); redactor la revista *Armonia* și colaborator la *Unirea* din Târgoviște, apoi la *România liberă* din București. Crochiurile sale satirice, vizând situații și personaje locale, provoacă îndepărtarea sa din învățământ. Practică ilegal avocatura, pledând la Galați (1883). În 1884 se stabilește la București, intrând în ziaristică și cunoscându-l pe Eminescu. Colaborează la *România liberă* (unde e și redactor, alături de Delavrancea și Duiliu Zamfirescu; atmosfera gazetarască va fi evocată în romanul *Dan*, 1893). Profesează timp de câteva luni la Școala Normală a „Societății pentru învățătura poporului român“; obține o catedră la azilul „Elena Doamna“

(1885), apoi la Liceul „Sf. Gheorghe“ (1887–1893). Revizor școlar (1888), apoi „referendar“ la Casa Școalelor (din 1901 până la sfârșitul vieții). Debutază editorial cu volumele *Nuvele* (1886) și *Poezii* (1887), alternând activitatea poetică și cea de prozator cu ziaristica și conferințele de la Ateneul Roman: „Mișcarea literară“ (1886), „Curentul Eminescu“ (1892), „Onestitatea în artă“ (1893) etc. Devine foarte popular odată cu romanul *Dan* (1893), un mare succes de public în epocă, și cu volumele *Din goana vieții* (1892), *În vâltoare* (1896), *Clipe de liniște* (1899), *Din durerile lumii* (1908), *File rupte* (1909), *România pitorească* (1901) ș.a. Culegerile de poezii: *Poezii vechi și nouă* (1894), *Iubire* (1895), *Poezii* (1909) îi aduc o recunoaștere publică. Activitatea publicistică și de animator literar se concretizează în sute de foiletoane și articole publicate în presă; colaborează la *Convorbiri literare*, *România literară*, *Revista literară*, *Revista nouă*, *Epoca*, *Galații*, *Naționalul*, *Gazeta săteanului*, *Lupta*, *Lupta literară*, *Voința națională*, *Românul*, *Universul*, *Lucașfărul*, *Viața Românească* și multe altele. Academia Română îi premiază volumul *Clipe de liniște*, în 1900, apoi *România pitorească*, în 1902. În 1908, volumele *Din durerile lumii* și *Din trecutul nostru*, urmate de *Pictorul N. I. Grigorescu* (1910) și *Dreptate* (1913) încheie cariera prozatorului. Volumul *Poezii 1880-1915* primește Marele Premiu al Academiei în 1919. În 1918 e pe front; în 1919 conduce cotidianul *Dacia* și revista *Lamura*, alături de Brătescu-Voinești. O operă inegală, „ea va fi însumată și în viitorime, ca una care poartă mărturie pentru sufletul intelectualilor de la sfârșitul veacului al XIX-lea.“ (G. Ibrăileanu)